

Forfatter: Brandes, Georg

Titel: Udrag fra Hovedstrømninger. Den romantiske skole i Tyskland (1873)

Citation: Brandes, Georg: "Samlede Skrifter", i Brandes, Georg: *Samlede Skrifter*, 1899-1910, s. 353. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-brandes04-shoot-idm139992357651360/facsimile.pdf> (tilgået 23. april 2024)

Anvendt udgave: Samlede Skrifter

med skarp Energi forfølger en Retning udefter. Thi et luende Sind, Sjælskraft og slige Egenskaber er ikke Gemyt. Gemyttet bliver inde, naar Begejstringen drager Sværdet og begiver sig ud paa sine Togter. Den største Digter er for Romantiken den, som har det rigeste Gemyt.

Den Forandring, som foregaar med Gemyttet hos Romantikerne er da den, at den Goetheske Sjølevarme bliver til Hede, naaer Koge- eller Smeltepunktet og i sin Gløden fortærer alle faste Former og Skikkelser og Tanker. Digteren sætter sin Ære i den hedeste, den lidenskabeligste Følelse, hvormed han brænder inde. Novalis sætter altid hele sit Væsen ind. Den dybeste, den hensynsløseste Følelse er hans Princip.

Friedrich von Hardenberg blev født i Maj 1772 i Wiederstedt i Grevskaftet Mansfeld som Søn af en gammeladelig Familie. Hans Fader, en kraftig, fyrig Natur, havde, 31 Aar gammel efter «et meget verdsligt Levned», da han var rystet ved sin første Hustrus Død, omvendt sig til de engelske Metodisters Tro, og blev senere religiøst paavirket af Herrnhuterne, særligt af Grev Zinzendorf. Faderens ældre Broder, en stiv Aristokrat med ringe Dannelse, der var udpræget pietistisk og legitimistisk sindet, vedblev desuden stadigt at staa som Autoritet for den yngre Broder. I dennes andet Ægteskab herskede den ældres Vilje enevældigt; hans strenge Grundsætninger tilstedede end ikke Familien den ringeste selskabelige Omgang; Børnene maatte omhyggeligt skjule deres barnlige og ungdommelige Fornøjelser. 1787 blev Novalis' Fader ansat som Direktør for Saltværkerne i den lille By Weisenfels.

Indførelsen i den Hardenbergske Familie gjorde i 1799 et dybt Indtryk paa Tieck. Köpke siger: «Et alvorligt stille Liv, en prunkløs, men sand Fromhed herskede her. Familien hyldede Herrnhuternes Lære, og levede og virkede i denne Læres Aand. Den gamle Hardenberg, der tidligere havde været en kraftig Soldat, var nu en høj, ærværdig Skikkelse, og stod som Patriark iblandt talentfulde Sønner og yndefulde Døtre. Forandring og Oplysning var ham i hvilkensomhelst Form forhadet; han elskede og priste den gamle, miskendte Tid, og naar Lejligheden var dertil, kunde han udtale sine Anskuelse djærvt og hensynsløst og lue op i pludselig Vrede.»

Her har man en Scene af denne Families huslige Liv: En Dag hørte Tieck den gamle Herre skælde og smælde ret vold-

somt i Værelset ved Siden af. «Hvad er der hændt?» spurgte han urolig en netop indtrædende Tjener. «Ingenting,» svarede denne tørt, «Herren giver Religionstime.» Den gamle Hardenberg plejede at lede Andagtsevelserne og prøve de yngre Børn i Troessager, og herved gik det undertiden stormfuldt til.

Af dette Hjem udgik Friedrich von Hardenberg. Han var et drømmende, meget svageligt Barn, en opvakt, ærgerrig Dreng. 1791 gik han til Jena for at studere Jus ved Universitetet der; det havde dengang sin Glanstid med Lærere som Reinhold, Fichte og Schiller. Særligt vækkende var for Novalis Schillers Forelæsninger. Schiller blev den unge Mand «det fuldendte Mønster paa Humanitet». Ogsaa med Fichte blev han nærmere bekendt, og kaldte ham begejstret «Opfinderen af Love for det nye Verdenssystem». Man havde da ikke i den unge Hardenberg kunnet ane den tilkommende Forherliger af Lysrædselen.

I denne første Ungdomstid ser vi ham forfalden til lidenskabelige Grublerier over sit eget Jeg og vaklende i alle sine Planer; snart vil han med største Iver drive sine Studier, snart opgive alle videnskabelige Sysselsættelser for at gøre sig til Soldat. Saa underligt det klinger, saa er i dette Tidsrum de Frihedsmænd, der har været afgjorte Forkyndere af Nytte-Evangeliet, de Forbilleder, han priser. Til sin Broder skriver han: «Køb dig Franklins Ungdomslevned og lad denne Bog og dens Genius være din Ledsager!» En Smule ungdommeligt Letsind gør sig i denne Tid af og til gældende hos ham; han kommer nu og da i Forlegenhed ved Gæld, han har gjort, men svarer samtidigt Faderen med overlegen Forstand, naar denne vil tage denne Ungdomsdaarlighed altfor højtideligt.

Ved den franske Revolutions Udbrud, der naturligvis satte saavel Faderen som Onkelen i den yderste Forbitrelse, ser vi Friedrich med hans et Par Aar ældre Broder levende tage Parti for Revolutionen og dens Ideer.

Da de smaa Forhold i Sachsen afskrækkede Friedrich, erklærede hans Slægtning, den daværende Minister v. Hardenberg, den senere Statskansler, sig beredt til at skaffe ham en Ansættelse i Prøjsen; Planen strandede paa Faderens Betænkeligheder ved at sætte Sønnen i Huset hos den liberale Fætter i Berlin. Saaledes blev Friedrich for sin praktiske Uddannelses Skyld, nærmest for at gøre sig fortrolig med kursachsiske Rets- og For-